

Posudek dipl. práce Ondřeje Kavalíra „Negativní humanismus Michela Houellebecqua“

Nejprve se stručně zmíním o genezi této práce, kterou kol. O. Kavalír vypracoval zcela samostatně a k jejímuž pojetí a podobě značně přispěly, jak jsem přesvědčen, i jeho zkušenosti, které už získal svou činností recenzenta, kritika i redaktora. Kolega Kavalír původní téma dipl. práce změnil. Nejdříve se chtěl věnovat Milanu Kunderovi, pak se však – a ku prospěchu věci – rozhodl zaměřit na M. Houellebecqa. Pozoruhodnější ovšem je, že jeho znalost Kundery – tak jako jiných autorů, kteří v jeho práci tvoří komparativní pozadí – tu zůstává součástí porovnávání s určitým proudem francouzské literatury a odkazů k němu. Proudem, jehož reprezentantem je v našich časech, jak diplomant dokazuje, i Houellebecq. Tím chci podtrhnout ambiciózní zadání práce, o němž ovšem její název příliš nevyovídá. Jinak řečeno: práce je náročněji koncipována, než naznačuje titul! Je totiž hlubší sondou do samotné tradice jistého psaní, jehož součástí, byť přirozeně transformovanou, je sledovaný typ románu. (Tak se přesvědčivě ukazuje, že oproti monograficky uzavřeným, odbornicky zužovaným pracím na toho či onoho autora a v rámci toho či onoho filologického oboru komparativní přístup tematiku nejen „eo ipso“ dynamizuje, ale především osvětluje v širším diapazonu tvůrčích a myšlenkových událostí.)

Předně: Ondřej Kavalír, poučený a inspirovaný četbou současných francouzských romanopisců, neváhal (či dokonce nebál se...) položit si otázku po významu a dosahu „klasického“ románu 19. století. Nepřistoupil tedy na modernistické iluze o zániku či nenávratném překonání uměleckých perspektiv a někdejších myšlenkových počínů, které je provázely. Problematika současného nového realismu v románovém umění je v jeho práci nahlížena v souvislostech a paralelách se staršími uměleckými formami a ideovými impulsy. Po známých objevech a ziscích moderního románu, po experimentech „nového“ a „nového nového“ románu, které do nejmenších částí propracovávaly vlastní „literární stroj“ nebo prohlubovaly, řečeno terminologií G. Deleuze, „plán imanence“ (na úkor transcendence - a mnohdy i čtenářů), se jakoby vrací „starý“ problém románu, který tomuto žánru zadali k reprezentaci v autonomním prostoru umění mj. Balzac, Stendhal, Flaubert (a s nimi i řada romantiků). Problém ontologický a existenciální. Hlavním námětem Balzaková díla je společnost a její neodbytná, v několikerém smyslu slova fatální a svými netušenými stránkami dokonce i fantastická přítomnost. Tady probíhá soupeření a dialog člověka se světem. Tady také podle některých romantiků probíhá boj se životem – tedy podle romantických frenetiků, z nichž mnohé můžeme označit za humanisty „per negationem“ a také za ironické tvůrce obrazů „strašné skutečnosti“ v duchu sadeovské anti-utopie.

Přítom však dnešní románová poetika i reflexe samozřejmě prošly školou modernismu a absorbovaly patřičné lekce absurdity (Beckett), bez nichž by

nemohly vytvářet své nové reprezentace. Toho je si diplomant dobře vědom a nikde to neopomíjí.

Ondřej Kavalír neotřele analyzuje fundamentální střet moderního vědomí (s jeho individuálními iluzemi a sny) a banality světa na příkladu Flaubertovy románové poetiky, jež je vskutku stálým vkladem, aniž by, a to hned na počátku svého výkladu, opomíjel souvislosti s Houellebecqovým psaním (např. co se týče lokalizace děje, skepse, ironie). Je-li v pozadí kontinuita nebo inspirace (samozřejmě nejen Flaubertem), pak se jejich význam může ukázat teprve ve světle novodobé, originální inovace, k níž Houellebecq dospívá. Proto Kavalírovo porovnávání také zdůrazňuje rozdílnosti v jeho románech: roli vypravěčovy subjektivity, autofikci, hrdiny „na okraji“ (k četným hrdinům-ztroskotancům současného francouzského románu patří – zkusme doplnit - i postavy románů G.-O. Châteaureynauda, kterého lze rovněž řadit k tvůrcům „nového realismu“) aj. Proto se zabývá Houellebecqovými novodobými inspirátory a současníky. Třeba G. Perecem, jehož fragmentární „skladiště“ věcí i biografii (Život návod k použití) je s ludickou kombinatorikou proměňováno v nekonečný, ale systematický katalog. Jako by se tu vracela otázka Balzakových hrdinů: Co s přemírou skutečnosti, jak s ní naložit? Na druhé straně jsou však v současných románových dystopiích (lidských příbězích po světové katastrofě) skutečnosti a otázky zcela redukovány, zbývá jen problém přežívání nebo naprosto elementární etické dilema, například v románech C. McCarthyho, kterého kolega Kavalír alespoň zmiňuje.

Kavalírovo pojmenování Houellebecqových hlavních „zdrojů“ je přesvědčivé: Balzac, Flaubert, Zola – a Célinův svět osvobozené negativity (snad i včetně – dodejme – tradice francouzského antiutopistického frenetismu, který svět lidského bytí konstituuje jako labyrint i peklo – a také jako místo pro černý humor). Následuje kritická analýza Houellebecqových románů, jejich nového realismu, a to opět v přímých, ale ne mechanických souvislostech s autorovou rozsáhlou a různorodou četbou. Po ní přicházejí podrobné úvahy o poetice klasických realistů a Célinově psaní a jejich srovnávání s Houellebecquem (stěžejní témata: popis, fyziologie, biologismus, všednost, scientismus, provokace). Ten jako jakési současné „vyústění“ tradice otevírá románový svět deleuzovského Anti-logu, prostor novodobého chaosu a ambivalence, resp. prostor s jejich novodobými aspekty a rekvizitami, neboť tento svět už anticipovala či utvářela řada tvůrců.

V poslední kapitole diplomant řeší problematiku autorova negativního humanismu (komplementárnost pesimismu a soucitu), paradoxu, který je i názvem práce. Obrací se promyšleně, stále komparativně k inspirátorům, k Baudelairovi a Schopenhauerovi, poměřuje a nuancuje, aniž by se uchyloval k naivním paralelám nebo přímým analogiím. Tak se po mém soudu opětovně projevuje stěžejní metodologický rys Kavalírovy čtivé a soudržné práce. Nazval bych jej rozborem diferencí na stálém pozadí (anebo občasném popředí)

kontinuity. - Práci hodnotím výborně a považuji ji již teď za slibný podklad pro budoucí práci disertační.

V Praze 1. září 2008

doc. PhDr. Zdeněk Hrbata, CSc.